Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
25 päivänä kesäkuuta 2020 [1]

Asia C-393/19

Okrazhna prokuratura – Haskovo ja
Apelativna prokuratura – Plovdiv
vastaan
OM

(Ennakkoratkaisupyyntö – Apelativen sad – Plovdiv (Plovdivin ylioikeus, Bulgaria))

Ennakkoratkaisumenettely – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 artikla – Omistusoikeus – Kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään salakuljetusrikoksen tekemiseen käytetyn ajoneuvon tuomitsemisesta menetetyksi valtiolle – Vilpittömässä mielessä olleelle kolmannelle osapuolelle kuuluva ajoneuvo – Puitepäätös 2005/212/YOS – 2 artiklan 1 kohta – Direktiivi 2014/42/EU – 6 artikla

1. Kansainvälisissä kuljetuksissa käytetyn ajoneuvoyhdistelmän kuljettaja, joka oli matkalla Turkista Saksaan, pidätettiin Bulgariassa, koska hän oli piilottanut kyseiseen ajoneuvoon numismaattisesti arvokkaita kolikkoja; häntä vastaan nostettiin Bulgariassa syytteet ja hänet tuomittiin salakuljetusrikoksesta. Kyseisen tuomion johdosta myös ajoneuvoyhdistelmän vetoauto tuomittiin muiden esineiden ohella menetetyksi valtiolle, vaikka vetoauton omistava yritys ei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ”tiennyt eikä sen pitänyt tai se ei voinut tietää, että sen työntekijä syyllistyy rikokseen”.

2. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, miten kaksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) artiklaa vaikuttaa asiassa sovellettaviin kansallisiin oikeussääntöihin. Se epäilee varsinaisesti, ovatko kansalliset oikeussäännöt yhdenmukaisia

– perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan kanssa, kun Bulgarian rikoslaissa säädetään salakuljetusrikoksen tekemiseen käytettyjen kuljetusvälineiden tuomitsemisesta menetetyiksi, vaikka kuljetusvälineet kuuluisivat vilpittömässä mielessä olleelle kolmannelle osapuolelle

– perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, kun Bulgarian rikosprosessilain mukaan menetetyksi tuomitun omaisuuden omistava vilpittömässä mielessä ollut kolmas osapuoli ei pysty esittämään kantaansa tuomioistuimessa, joka päättää menetetyksi tuomitsemisesta.

[1] Alkuperäinen kieli: espanja.

3. Unionin tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti tarkastelen ainoastaan ensimmäistä näistä kysymyksistä.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

1. Perusoikeuskirja

4. Perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jokaisella on oikeus nauttia laillisesti hankkimastaan omaisuudesta sekä käyttää, luovuttaa ja testamentata sitä. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan muutoin kuin yleisen edun sitä vaatiessa laissa säädetyissä tapauksissa ja laissa säädettyjen ehtojen mukaisesti ja siten, että hänelle suoritetaan kohtuullisessa ajassa oikeudenmukainen korvaus omaisuuden menetyksestä. Omaisuuden käyttöä voidaan säännellä lailla siinä määrin kuin se on yleisen edun mukaan välttämätöntä.”

2. Puitepäätös 2005/212/YOS[2]

5. Puitepäätöksen 1 artiklassa (”Määritelmät”) säädetään seuraavaa:

”Tässä puitepäätöksessä tarkoitetaan:

– –

— ’rikoksentekovälineillä’ omaisuutta, jota osaksi tai kokonaan käytetään tai aiotaan käyttää millä tavalla tahansa rikoksen tai rikosten tekemiseen,

– ’menetetyksi tuomitsemisella’ tuomioistuimen oikeudenkäynnissä rikoksen tai rikosten perusteella määräämää rangaistusta tai toimenpidettä, jolla omaisuus määrätään lopullisesti menetetyksi,

– –”

6. Puitepäätöksen 2 artiklassa (”Menetetyksi tuomitseminen”) säädetään seuraavaa:

”1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet voidakseen tuomita osaksi tai kokonaan menetetyksi rikoksentekovälineet ja sellaisen rikoksen tuottaman hyödyn, josta voi seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus, tai kyseisen hyödyn arvoa vastaavan määrän omaisuutta.

2. Verorikosten osalta jäsenvaltiot voivat käyttää muita menettelyjä kuin rikosoikeudellisia menettelyjä tuomitakseen rikoksentekijän rikoksesta hankkiman hyödyn menetetyksi.”

[2] Rikoksen tuottaman hyödyn ja rikoksella saadun omaisuuden sekä rikoksentekovälineiden menetetyksi tuomitsemisesta 24.2.2005 tehty neuvoston puitepäätös (EUVL 2005, L 68, s. 49).

7. Puitepäätöksen 4 artiklassa (”Oikeusturvakeinot”) säädetään seuraavaa:

”Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden kohteeksi joutuneilla asianosaisilla on oikeuksiensa turvaamiseksi tehokkaita oikeusturvakeinoja.”

3. Direktiivi 2014/42/EU[3]

8. Direktiivin 2 artiklassa (”Määritelmät”) säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

3) ’rikoksentekovälineillä’ omaisuutta, jota on osaksi tai kokonaan käytetty tai aiotaan käyttää rikoksen tai rikosten tekemiseen millä tavalla tahansa;

4) ’menetetyksi tuomitsemisella’ tuomioistuimen määräämää rikokseen liittyvän omaisuuden lopullista menetystä;

– –”

9. Direktiivin 4 artiklassa (”Menetetyksi tuomitseminen”) säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta rikoksentekovälineet ja rikoshyöty tai rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn arvoa vastaava omaisuus voidaan tuomita joko kokonaan tai osittain menetetyiksi rikoksen johdosta annetulla lainvoimaisella tuomiolla, joka voidaan antaa myös menettelyssä, jossa asia tutkitaan ja ratkaistaan vastaajan poissaolosta huolimatta.

2. Ainakin tapauksissa, joissa menettämisseuraamusta ei voida tuomita 1 kohdan nojalla siksi, että epäilty tai syytetty on sairas tai paennut, jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta rikoshyöty ja rikoksentekovälineet voidaan tuomita menetetyiksi, kun on aloitettu rikosoikeudellinen menettely rikoksesta, joka on omiaan tuottamaan taloudellista hyötyä välittömästi tai välillisesti, ja kun menettely olisi voinut johtaa rikoksesta tuomitsemiseen, jos epäilty tai syytetty olisi voinut osallistua oikeudenkäyntiin.”

10. Direktiivin 5 artiklassa (”Laajennettu menetetyksi tuomitseminen”) säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta rikoksesta, joka on omiaan tuottamaan taloudellista hyötyä välittömästi tai välillisesti, tuomitulle kuuluva omaisuus voidaan tuomita joko kokonaan tai osittain menetetyksi, jos tuomioistuin on vakuuttunut tapauksen olosuhteiden, mukaan lukien täsmälliset tosiseikat ja saatavilla olevat todisteet, perusteella, että kyseinen omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta.

[3] Rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa 3.4.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2014, L 127, s. 39).

2. Tämän artiklan 1 kohtaa sovellettaessa ’rikoksen’ käsite kattaa vähintään seuraavat:

– –

b) puitepäätöksen 2008/841/YOS 2 artiklassa säädetyt rikollisjärjestön toimintaan osallistumiseen liittyvät rikokset ainakin niissä tapauksissa, kun rikoksesta on ollut taloudellista hyötyä;

– –

e) rikos, josta on säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi vähintään neljä vuotta vankeutta 3 artiklassa tarkoitetun välineen nojalla tai, jos kyseisessä välineessä ei ole määrätty rangaistuksen ankaruudesta, asiaankuuluvan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.”

11. Direktiivin 6 artiklassa (”Kolmansille osapuolille siirrettyjen varojen menetetyksi tuomitseminen”) säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta epäillyn tai syytetyn suoraan tai välillisesti kolmannelle osapuolelle siirtämä tai kolmannen osapuolen suoraan tai välillisesti epäillyltä tai syytetyltä hankkima rikoshyöty tai muu omaisuus, jonka arvo vastaa rikoshyödyn arvoa, voidaan tuomita menetetyksi ainakin tapauksissa, joissa kolmas osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää konkreettisten tosiasioiden ja olosuhteiden, myös omaisuuden siirtymisen veloituksetta tai huomattavasti markkina-arvoa alemmasta hinnasta, perusteella, että siirron tai hankinnan tarkoituksena oli menetetyksi tuomitsemisen välttäminen.

2. Edellä olevalla 1 kohdalla ei rajoiteta vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeuksia.”

4. Bulgarian oikeus. Rikoslaki [4]

12. Rikoslain 53 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Rikosoikeudellisesta vastuusta riippumatta valtiolle menetetyiksi tuomitaan

a) syylliselle kuuluvat esineet, joita aiottiin käyttää tai on käytetty tahallisen rikoksen tekemiseen

b) syylliselle kuuluvat esineet, jotka ovat olleet tahallisen rikoksen kohteena, tämän lain erityisessä osassa nimenomaisesti säädetyissä tapauksissa.

(2) Valtiolle menetetyiksi tuomitaan myös

a) rikoksen kohteena olleet tai rikoksentekovälineenä käytetyt esineet, joiden hallussapito on kielletty, ja

b) rikoksella suoraan tai välillisesti saadut esineet, paitsi jos ne on korvattava tai palautettava. Jos suoraan tai välillisesti saadut esineet ovat kadonneet tai ne on luovutettu edelleen, menetetyksi tuomitaan niiden arvoa vastaava määrä.”

[4] Nakazatelen kodeks (jäljempänä rikoslaki).

13. Rikoslain 242 §:n 8 momentissa säädetään, että salakuljetettujen tavaroiden kuljetukseen käytetty väline tuomitaan menetetyksi valtiolle, vaikkei rikoksentekijä omistaisi sitä, paitsi jos sen arvo ei selvästikään vastaa rikoksen vakavuutta.

II Ennakkoratkaisupyynnön mukaiset tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys

14. OM työskenteli kansainvälisiä tavarakuljetuksia harjoittavassa turkkilaisessa yrityksessä, joka omisti ajoneuvoyhdistelmän, jota OM kuljetti ajosuunnitelman mukaisesti useiden unionin maiden kautta.

15. Kesäkuun 2018 alussa tuntematon henkilö otti yhteyttä OM:ään ja ehdotti, että tämä salakuljettaisi korvausta vastaan Saksaan kaikkiaan 2 940 vanhaa kolikkoa [5] samalla, kun tämän oli määrä ajaa Turkin Istanbulista Saksaan, Delmenhorstin kaupunkiin.

16. OM suostui ehdotukseen; vastaanotettuaan kolikot hän kätki ne muiden esineiden lomaan kuljettajan istuimen alla vakiovarusteena olevaan säilytystilaan, joka oli tarkoitettu matkatavaroille, työkaluille ja muille tarvikkeille.

17. OM ylitti aamulla 12.6.2018 Kapakulen rajanylityspaikan Turkissa ja saapui Bulgarian tasavallan alueelle Kapitan Andreevon rajanylityspaikan kautta. Tällä rajanylityspaikalla ajoneuvoyhdistelmä tarkastettiin ja tulliviranomainen löysi kolikot.

18. Vanhat kolikot, vetoauto, perävaunu, virta-avain ja rekisteröintitodistus otettiin talteen.

19. Rikostutkinnan yhteydessä ajoneuvon omistavan yrityksen johtaja vaati vetoauton ja perävaunun luovuttamista. Asiasta vastannut syyttäjäviranomainen hylkäsi vaatimuksen, mistä nostettiin kanne, ja vaatimus hylättiin kanteen käsitelleen Okrazhen sad – Haskovon (Haskovon alueellinen alioikeus, Bulgaria) 19.10.2018 antamassa tuomiossa.

20. OM tuomittiin Okrazhen sad – Haskovon 22.3.2019 antamalla tuomiolla kolmen vuoden vankeusrangaistukseen ja 20 000 Bulgarian levin (BGN) sakkoon numismaattisesti arvokkaiden kolikkojen törkeästä salakuljetusrikoksesta, joka vastaa arvoltaan rikoslain 242 §:n 1 momentin e kohdassa tarkoitettuja ”suurimittaisia” rikoksia.

21. Talteenotetut kolikot tuomittiin menetetyiksi valtiolle rikoslain 242 §:n 7 momentin mukaisesti. Myös vetoauto, jolla kolikot oli kuljetettu, tuomittiin menetetyksi valtiolle rikoslain 242 §:n 8 momentissa säädetyn mukaisesti. Perävaunu, jolla ei ollut suoraa yhteyttä kuljetukseen, palautettiin omistajalleen.

22. OM valitti tuomiosta Apelativen sad – Plovdiviin (Plovdivin ylioikeus, Bulgaria) vetoauton menetetyksi tuomitsemista koskevilta osin.

23. Apelativen sad – Plovdiv täsmentää, ettei menetetyksi tuomitseminen ole rangaistus ja että rikoslain 242 §:n 8 momentin mukaan salakuljetusrikoksen tekemisessä käytetyt esineet on ehdottomasti tuomittava menetetyiksi.

[5] Apelativna prokuratura – Plovdiv puhuu huomautuksissaan ”muinaisen Amisoksen kaupungin pronssikolikoista, jotka ovat peräisin toiselta ja ensimmäiseltä vuosisadalta ennen Kristusta”. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan arkeologis-numismaattisessa arvioinnissa kolikkojen vahvistettiin olevan aitoja ja ne todettiin arkeologisiksi esineiksi. Arvioinnista laaditun kertomuksen mukaan kyseessä on historiallisesti poikkeuksellisen merkittävä löydös.

24. Vaikka kyseinen menetetyksi tuomitseminen perustuu lainsäädäntöön, Apelativen sad – Plovdiv on epävarma siitä, onko kyseinen rikoslain pykälä, joka on säädetty ennen Bulgarian liittymistä Euroopan unioniin, yhdenmukainen perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan kanssa.

25. Se katsoo etenkin, että salakuljetuksessa rikoksentekovälineenä käytetyn kuljetusvälineen takavarikointi valtion hyväksi silloin, kun kuljetusvälineen omistaja ei ole ollut osallisena rikoksessa, saattaisi johtaa epäsuhtaan rikoksen tekemisestä tietämättömän omistajan edun ja rikoksentekovälineiden talteenottoon liittyvän valtion edun välillä.

26. Se tuo lisäksi esille, ettei kansallisessa lainsäädännössä säädetä, että kuljetusvälineen omistajaa kuullaan menetetyksi tuomitsemiseen johtavassa menettelyssä, minkä johdosta kansallinen lainsäädäntö saattaa olla vastoin perusoikeuskirjan 47 artiklaa ja tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaa oikeutta.

27. Tässä tilanteessa Apelativen sad – Plovdiv esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että yleisen edun ja omistusoikeuden suojelutarpeen välisen asianmukaisen tasapainon vaarantumisen vuoksi ei voida hyväksyä kansallista lainsäädäntöä, kuten [Bulgarian tasavallan rikoslain] 242 §:n 8 momenttia, jonka mukaan törkeässä salakuljetuksessa käytetty kuljetusväline, joka kuuluu kolmannelle henkilölle, joka ei tiennyt ja jonka ei pitänyt tai joka ei voinut tietää, että hänen työntekijänsä syyllistyy rikokseen, on tuomittava menetetyksi valtiolle?

2) Onko perusoikeuskirjan 47 artiklaa tulkittava siten, että ei voida hyväksyä kansallista sääntelyä, kuten [Bulgarian rikoslain] 242 §:n 8 momenttia, jonka mukaan kuljetusväline, jonka omistaa muu kuin rikoksen tehnyt henkilö, voidaan tuomita menetetyksi ilman, että kyseiselle omistajalle taataan oikeus saattaa asiansa suoraan tuomioistuimen käsiteltäväksi kantansa esittämistä varten?”

III Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

28. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimeen 21.5.2019.

29. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Okrazhna prokuratura – Haskovo (Haskovon syyttäjäviranomainen), Apelativna prokuratura – Plovdiv (Plovdivin syyttäjäviranomainen), Kreikan hallitus ja Euroopan komissio.

IV Asian tarkastelu

A Tutkittavaksi ottaminen

30. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta, ovatko perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohta ja 47 artikla esteenä kansalliselle oikeussäännölle (rikoslain 242 §:n 8 momentille), jonka mukaan salakuljetusrikoksen tekemiseen käytetyt esineet voidaan tuomita menetetyiksi, vaikka ne kuuluvat kolmannelle osapuolelle, joka ei ole ollut osallisena rikoksessa.

31. Koska perusoikeuskirja koskee jäsenvaltioita ”ainoastaan silloin, kun [ne] soveltavat unionin oikeutta” (51 artikla), yksittäinen viittaus yhteen sen artiklaan ei riitä perusteeksi ennakkoratkaisukysymykselle, ellei yhteyttä unionin oikeuden muihin määräyksiin tai säännöksiin ole.

32. Ennakkoratkaisupyynnössä mainitaan kuitenkin kiistatta direktiivin 2014/42 johdanto-osan 33 perustelukappale. Kyseisellä direktiivillä on yhteys riita-asian tosiseikkoihin, sillä siinä a) säädetään rikoksentekovälineiden menetetyksi tuomitsemista koskevista vähimmäissäännöistä ja b) edellytetään säätämään mahdollisuudesta hakea muutosta tuomioistuimessa kolmansien osapuolten oikeuksien suojaamiseksi.

33. On kuitenkin epäselvää, voidaanko direktiiviä 2014/42 soveltaa käsiteltävässä asiassa, kun huomioon otetaan rikokset, joita tarkoitetaan yleissopimuksessa, puitepäätöksissä ja direktiiveissä, jotka mainitaan direktiivin 3 artiklan tyhjentävässä luettelossa. Ellei kolikkojen salakuljetusta, josta käsiteltävässä asiassa on määrätty seuraamukset, voida katsoa joksikin noista rikoksista (esimerkiksi puitepäätöksen 2008/841/YOS [6] soveltamisalaan kuuluvaksi), eivät edellä kuvatut tosiseikat kuulu direktiivin soveltamisalaan.

34. Unionin tuomioistuin voi joka tapauksessa antaa ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle tulkintaohjeita unionin oikeudesta, jota tämä ei ole maininnut ennakkoratkaisupyynnössään. [7] Se on tehnyt näin vastikään vastatessaan toiseen ennakkoratkaisupyyntöön [8], jossa bulgarialainen tuomioistuin tiedusteli siltä direktiivin 2014/42 tulkinnasta. Unionin tuomioistuin päätti esittää kyseisessä asiassa tulkinnan puitepäätöksestä 2005/212, sillä direktiiviä 2014/42 ei voitu soveltaa. [9]

35. Puitepäätös 2005/212 korvattiin osittain direktiivillä 2014/42, mutta kyseinen muutos ei vaikuttanut puitepäätöksen 2, 4 ja 5 artiklaan, jotka ovat pysyneet voimassa. [10] Kuten komissio tuo esille, direktiivin 2014/42 soveltamisalan rajaaminen on syynä siihen, ettei sillä korvattu kaikkia puitepäätöksen 2005/212 säännöksiä.

36. Puitepäätöksen 2005/212 (2 artiklan 1 kohdan) mukaan ”kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet voidakseen tuomita osaksi tai kokonaan menetetyksi rikoksentekovälineet ja sellaisen rikoksen tuottaman hyödyn, josta voi seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus”.

6 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta 24.10.2008 tehty neuvoston puitepäätös (EUVL 2008, L 300, s. 42).

7 ”Kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyössä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin [olisi] muodollisesti rajoittanut kysymyksensä koskemaan vain tietyn unionin oikeuden säännöksen tulkintaa, tämä seikka ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä sille kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä kansallisen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänään olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksissään. Unionin tuomioistuimen on tällaisessa tilanteessa poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde.” Tuomio 18.9.2019, VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

8 Tuomio 19.3.2020, Agro In 2001 (C-234/18, EU:C:2020:221, 46–50 kohta).

9 Ibidem, tuomion 47 kohta: ”teot, sellaisina kuin ne on ennakkoratkaisupyynnössä kuvattu, eivät – – täytä minkään sellaisen rikoksen tunnusmerkistöä, joista direktiivin 2014/42 3 artiklassa tyhjentävästi luetelluissa välineissä on kyse, joten – – kansallisen menettelyn kohde jää direktiivin asiallisen soveltamisalan ulkopuolelle”.

10 Ibidem, tuomion 48 kohta.

37. Direktiivissä 2014/42 asetetun kriteerin mukaisesti edellä kuvatulla tavalla rajoitetusta soveltamisalasta poiketen puitepäätöstä 2005/212 voidaan soveltaa Bulgariassa tehtyihin salakuljetusrikoksiin, koska rikoslain mukaan niistä määrätään vankeusrangaistus, jonka pituus on kolmesta kymmeneen vuoteen.

38. Katson siis lyhyesti sanottuna, että käsiteltävässä asiassa on tulkittava puitepäätöstä 2005/212 ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilysten hälventämiseksi.[11] Samalla puitepäätöksen sovellettavuus antaa mahdollisuuden myöntää, että johdetun oikeuden säännökseen on olemassa suora yhteys, ”joka ylittää kyseisten alojen läheisyyden tai niiden väliset epäsuorat vaikutukset”,[12] joten perusoikeuskirjaan on mahdollista vedota.

B Pääasia

39. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan (ajoneuvoyhdistelmän) vetoauton omistava yritys ”ei tiennyt eikä sen pitänyt tai se ei voinut tietää, että sen työntekijä syyllistyy rikokseen”. Kyseessä on siis vilpittömässä mielessä ollut kolmas osapuoli, joka menettää omaisuutensa, vaikkei ole ollut osallisena rikoksessa. Vain varsinainen rikoksentekijä käytti kyseistä kuljetusvälinettä numismaattisesti arvokkaiden kolikkojen salakuljetukseen.

40. Sen selvittämiseksi, voiko omistaja vedota tässä tilanteessa omaksi edukseen perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohtaan, on kiinnitettävä ensinnäkin huomiota puitepäätöksen 2005/212 sisältöön.

41. Kyseisen puitepäätöksen 1 artiklan neljännen luetelmakohdan määritelmän mukaan menetetyksi tuomitsemisella tarkoitetaan ”tuomioistuimen oikeudenkäynnissä rikoksen tai rikosten perusteella määräämää rangaistusta tai toimenpidettä, jolla omaisuus määrätään lopullisesti menetetyksi”.

42. Kyseisessä säännöksessä ei mainita mitään menetetyksi tuomitun omaisuuden omistajasta. Siinä ei suljeta lähtökohtaisesti pois sitä mahdollisuutta, että omaisuus kuuluu kolmannelle osapuolelle, joka ei ole rikoksen tekijä eikä muu rikoksessa osallinen henkilö.

43. Muutamissa puitepäätöksen 2005/212 kohdissa täsmennetään menetetyksi tuomitsemisen henkilöllistä soveltamisalaa:

– 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, että verorikoksen tehneen ”rikoksentekijän rikoksesta [hankkima hyöty]” tuomitaan menetetyksi.

– 3 artiklan 1 kohdassa mainitaan ”rikoksesta tuomitun henkilön omaisuuden – – menetetyksi [tuomitseminen]”.

– Saman 3 artiklan 3 kohdassa mainitaan, että menetetyksi voidaan tuomita ”asianomaisen henkilön lähiomaisten hankkima omaisuus tai sellaiselle oikeushenkilölle siirretty omaisuus, johon asianomaisella henkilöllä yksin tai yhdessä lähiomaistensa kanssa on määräysvalta”.

[11] Unionin tuomioistuin on esittänyt asianosaisille ja ennakkoratkaisuasian muina osapuolina oleville valtioille kysymyksen, jotta nämä ottaisivat kantaa tähän seikkaan.

[12] Tuomio 6.3.2014, Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126, 24 kohta).

– Johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan vielä, että ”on kehitettävä ja tarvittaessa lähennettävä rikoksen tuottaman hyödyn takavarikoimista ja menetetyksi tuomitsemista koskevia kansallisia säännöksiä ottaen huomioon hyvässä uskossa toimineen kolmannen osapuolen oikeudet”.

44. Puitepäätös 2005/212 tarjosi siis riittävän perustan sille väitteelle, että menetetyksi tuomitsemisen on kohdistuttava lähtökohtaisesti rikoksentekijälle kuuluvaan omaisuuteen, mutta samalla siinä jätettiin mahdollisuus laajentaa se koskemaan kolmansien osapuolten omaisuutta.

45. Näiden kolmansien henkilöiden tilanteet voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Olisi naiivia olla ottamatta huomioon, että monissa tapauksissa varsinaiset rikoksentekijät (osalliset, epäillyt tai syytetyt) pyrkivät saamaan kolmannen henkilön väliin nimenomaan välttääkseen oman omaisuutensa menetetyksi tuomitsemisen. [13]

46. On siis mahdollista, että kolmannet henkilöt, vaikkeivät he olisikaan varsinaisia rikoksentekijöitä

– ovat olleet jossain määrin mukana rikoksessa tai sen valmistelussa esimerkiksi yllyttämällä, avustamalla taikka salaamalla tai kätkemällä

– omistavat esineitä, joiden hallussapito on laitonta, kuten kielletyt aseet, huumausaineet tai muut esineet, joita aiotaan varsinaisesti käyttää ja joita on käytetty rikosten tekemiseen

– ovat hankkineet esineitä ollen tietoisia niiden laittomasta alkuperästä nimenomaan niiden menetetyksi tuomitsemisen välttämiseksi.

47. Näissä tilanteissa (ja ehkä muutamissa muissakin vastaavissa tilanteissa) mikään ei estä takavarikoitujen esineiden menetetyksi tuomitsemista, vaikka ne kuuluisivat muille henkilöille kuin varsinaiselle rikoksentekijälle.

48. Tilanne on toinen, kun kyseessä ovat *vilpittömässä mielessä olleet kolmannet osapuolet*, joita koskevia säännöksiä on tarkasteltava erikseen.

1. Vilpittömässä mielessä olleen kolmannen osapuolen oikeudet hänen omaisuutensa menetetyksi tuomitsemisen yhteydessä

49. Vilpittömässä mielessä olleen kolmannen osapuolen oikeuksien suojaaminen (menettelyllisesti ja aineellisesti) on ollut unionin lainsäätäjän mielessä, mikä ilmenee puitepäätöksen 2005/212 johdanto-osan kolmannesta perustelukappaleesta ja mikä on vahvistettu direktiivissä 2014/42.

50. Tämä suoja koskee sekä perusoikeuskirjan 17 artiklassa vahvistettua omistusoikeutta (aineellinen oikeus) että perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaista (menettelyllistä) oikeutta puolustaa omistusoikeuttaan tuomioistuimessa. Käsittelen näistä vain ensin mainittua. [14]

[13] Ks. direktiivin 2014/42 johdanto-osan 24 perustelukappale.

[14] Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 3 kohta.

51. Vaikka direktiivin 2014/42 säännöksiä, jotka koskevat vilpittömässä mielessä ollutta kolmatta osapuolta, ei sovelleta käsiteltävässä asiassa, ne voidaan pitää mielessä tulkittaessa puitepäätöstä 2005/212, sillä molemmilla säädöksillä on samat tarkoitukset, jotka käyvät piilevästi ilmi jo puitepäätöksestä.

52. Direktiivin 2014/42 johdanto-osan 33 perustelukappaleessa todetaan, että direktiivi ”vaikuttaa olennaisesti yksilöiden oikeuksiin, eikä ainoastaan epäiltyjen tai syytettyjen vaan myös syytetoimien ulkopuolelle jäävien kolmansien osapuolten oikeuksiin”. Sellaiselle kolmannelle osapuolelle on annettava ”oikeus tulla kuulluksi, joka väittää olevansa kyseisen omaisuuden omistaja [tai] väittää omaavansa muita omistusoikeuksia (esineoikeus, ius in re)”.

53. Tämän perustelukappaleen mukaisesti direktiivissä 2014/42 on säännös (6 artikla), joka koskee kolmansien osapuolten varojen menetetyksi tuomitsemista ja jossa säädetään seuraavaa:

– Artiklan 1 kohta koskee ”epäillyn tai syytetyn suoraan tai välillisesti kolmannelle osapuolelle [siirtämää] tai kolmannen osapuolen suoraan tai välillisesti epäillyltä tai syytetyltä [hankkimaa rikoshyötyä] tai [muuta omaisuutta], jonka arvo vastaa rikoshyödyn arvoa – –”. [15]

– Artiklan 2 kohdassa jätetään ”vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeudet” sen soveltamisalan ulkopuolelle.

54. Näillä säännöksillä on korvattu puitepäätöksen 2005/212 3 artikla. Vaikka viimeksi mainittu artikla ei ole enää voimassa, olisi mielestäni virheellistä päätellä, ettei puitepäätöksen 2005/212 yhteydessä ole enää mahdollista tuomita kolmansien omaisuutta menetetyksi.

55. Katson päinvastoin, että se, miten kolmansien omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta säädetään direktiivissä 2014/42 – vaikka se poikkeaakin muodollisesti puitepäätökseen 2005/212 sisältyneistä säännöksistä – voi auttaa ymmärtämään puitepäätöksen ulottuvuutta. [16]

56. Mikään ei näin ollen estä tulkitsemasta puitepäätöksen 2005/212 2 artiklan 1 kohtaa siten, että siinä sallitaan kolmansien osapuolten omaisuuden menetetyksi tuomitseminen, paitsi jos nämä ovat olleet vilpittömässä mielessä.

57. Nyt kun tämä lähtökohta on vahvistettu, voidaan tarkastella sitä, miten unionin tuomioistuin on esittänyt 21.5.2019 antamassaan tuomiossa [17] perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdassa vahvistetun omistusoikeuden suojan ominaispiirteet:

– Unionin tuomioistuin myöntää, ettei kyseisessä artiklassa vahvistettu suoja ole ehdoton, vaan omaisuuden riistäminen on sen mukaan sallittua, jos yleinen etu sitä vaatii. Tässä on otettava huomioon perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohta. [18]

[15] ”– – ainakin tapauksissa, joissa kolmas osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää konkreettisten tosiasioiden ja olosuhteiden – – perusteella, että siirron tai hankinnan tarkoituksena oli menetetyksi tuomitsemisen välttäminen”. Kolmen kriteerin on täytyttävä: i) epäillyn tai syytetyn on täytettävä menetetyksi tuomitsemista koskevat edellytykset, ii) epäillyn tai syytetyn on pitänyt siirtää omaisuus kolmannelle henkilölle ja iii) kolmas henkilö on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että siirron tarkoituksena oli menetetyksi tuomitsemisen välttäminen (Nitu, D., ”Extended and third party confiscation in the European Union” teoksessa Rossi, F. (toim.), *Improving confiscation procedures in the European Union*, Jovene Editore, Napoli, 2019, s. 78).

[16] Direktiivin 2014/42 johdanto-osan 25 perustelukappaleen mukaan ”jäsenvaltiot voivat vapaasti säätää, että kolmansille osapuolille siirrettyjen varojen menetetyksi tuomitseminen on toissijainen suoraan menetetyksi tuomitsemiseen nähden tai vaihtoehto sille, sen mukaan kuin on asianmukaista kansallisen oikeuden mukaan”.

[17] Tuomio 21.5.2019, komissio v. Unkari (Maatalousmaan käyttö- ja tuotto-oikeudet) (C-235/17, EU:C:2019:432).

[18] Ibidem, tuomion 87 ja 88 kohta.

– Unionin tuomioistuin toteaa, että ”perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan ja 52 artiklan 1 kohdan yhdessä lukeminen johtaa yhtäältä siihen, että kun vedotaan yleisen edun vaatimukseen omaisuuden riiston oikeuttamiseksi, perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaisen suhteellisuusperiaatteen noudattamisesta on huolehdittava tämä vaatimus ja sen kattamat yleisen edun tavoitteet huomioon ottaen”.

– Unionin tuomioistuimen mukaan ”tämä tulkinta merkitsee, että jollei tällaista omaisuuden riistämisen oikeuttavaa yleisen edun vaatimusta ole, tai vaikka tällainen yleisen edun vaatimus olisi osoitettu, mutta perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä asetetut edellytykset eivät täyty, tässä määräyksessä taattua omistusoikeutta loukataan”. [19]

58. Edellä esitetyn perusteella katson, että vilpittömässä mielessä olleelle kolmannelle osapuolelle kuuluvaa omaisuutta, jota on käytetty rikoksentekovälineenä, ei yleensä ole mahdollista tuomita menetetyksi.

59. Tästä säännöstä voidaan kuitenkin poiketa yleisen edun sitä vaatiessa kansallisella oikeussäännöllä, jolla pyritään yleisen edun mukaisiin hyväksyttäviin tavoitteisiin, edellyttäen, että se on omiaan takaamaan tavoitteiden toteuttamisen ylittämättä sitä, mikä on tarpeen niiden saavuttamiseksi. [20] Lisäksi on välttämätöntä, että omaisuuden menetyksestä maksetaan kohtuullisessa ajassa oikeudenmukainen korvaus. [21]

60. Katson joka tapauksessa aiheelliseksi tarkastella lähemmin *vilpittömän mielen* käsitettä tässä asiayhteydessä. Myönnän, että tässä liikutaan mitä suurimmassa määrin tapauskohtaisen tarkastelun maaperällä ja että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava, oliko kolmas osapuoli vilpittömässä mielessä vai ei (käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vahvistaa edellä kuvatuin painokkain sanankäänteinen, että näin oli). [22] Haluan tuoda esille, ettei tahallisuuden puuttuminen riitä: myös tuottamuksellisuus voi poistaa vilpittömän mielen tietyissä olosuhteissa.

61. On vaikeaa katsoa kolmannen osapuolen menetelleen vilpittömässä mielessä, vaikkei hän olisi varsinaisesti tietoinen siitä, käytetäänkö hänen toiselle antamaansa ajoneuvoa varsinaisessa salakuljetusrikoksessa (tai huumekaupassa), esimerkiksi silloin, kun hän luovuttaa ajoneuvon toiselle ja voi helposti olettaa tämän luovutuksensaajan harjoittavan tavanomaisesti tällaista toimintaa.

[19] Ibidem, tuomion 89 kohta.

[20] Ibidem, tuomion 94 kohta: ”niiden oikeuttamisperusteiden tueksi, joihin jäsenvaltio voi vedota, on esitettävä asianmukaisia todisteita tai kyseisen jäsenvaltion toteuttaman rajoittavan toimenpiteen soveltuvuutta ja oikeasuhteisuutta koskeva analyysi sekä täsmällisiä tietoja, joilla sen väitteitä voidaan tukea”.

[21] Ibidem, tuomion 126 kohta: ”– – kansallisessa lainsäädännössä, jolla riistetään omaisuutta, on säädettävä selvästi ja täsmällisesti, että riisto oikeuttaa korvaukseen, sekä korvauksen edellytykset”.

[22] Tämän ratkaisuehdotuksen 1 ja 39 kohta.

2. Vilpittömässä mielessä toimineen kolmannen osapuolen kuljetusvälineen riistäminen kansallisessa oikeudessa

62. Rikoksen tekemisessä käytettyjen kuljetusvälineiden (autojen, vesialusten ja ilma-alusten) menetetyksi tuomitsemisen laajuudesta säädetään lähtökohtaisesti kunkin valtion kansallisessa lainsäädännössä.[23] Puitepäätöksen 2005/212 näkökulmasta nämä kuljetusvälineet voidaan lukea mukaan välineisiin, joiden avulla rikos on tehty tai yritetty tehdä.

63. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää selvänä, että rikoslain 242 §:n 8 momenttia sovelletaan tässä tapauksessa, niin että ajoneuvoyhdistelmän vetoauto voidaan tuomita menetetyksi valtiolle, vaikka sen omistaa vilpittömässä mielessä ollut kolmas osapuoli.

64. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa myös, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut vuonna 2015 antamassaan tuomiossa[24], että Bulgariassa kyseisen säännöksen nojalla tehty päätös menetetyksi tuomitsemisesta oli rikkonut Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklaa, jonka sisältö vastaa perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan (omistusoikeus) sisältöä.

65. Apelativna prokuratura – Plovdiv vetoaa huomautuksissaan tähän samaan tuomioon ja lainaa menetetyksi tuomitsemisen pätevyyttä koskevan väitteensä tueksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toista myöhempää tuomiota[25], jossa oli kyseessä Bulgarian tullilain (Zakon za mitnitsite)[26] 233 §:n 6 momentin (aiemman 3 momentin) – jonka sanamuodon se väittää vastaavan tullialalla rikoslain 242 §:n 8 momenttia – perusteella Bulgariassa tehty päätös menetetyksi tuomitsemisesta.[27]

66. Tosiasiassa näillä kummallakin tuomiolla on vain rajallinen (perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukainen) merkitys unionin tuomioistuimen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen antaman vastauksen kannalta:

– Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei kylläkään todennut tuomiossa Atanasov, että tullilain 233 §:n 3 momentin soveltaminen on loukannut omistusoikeutta, mutta se piti tähän oikeuteen puuttumista perusteltuna siksi, että Atanasov oli syyllistynyt tullirikkomukseen.[28]

– Tuomion Ünsped taustalla olevat tosiseikat ovat samankaltaiset kuin nyt käsiteltävässä asiassa (huumausaineiden kuljetuksessa käytetyn ajoneuvoyhdistelmän menetetyksi tuomitseminen rikoslain 242 §:n 8 momentin nojalla, vaikka ajoneuvon omistaja ei ollut osallistunut rikoksen tekemiseen), mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin kiinnitti omistusoikeuden

[23] Joissakin maissa menetetyksi tuomitseminen on sallittua vain, jos ajoneuvoa käytetään rikoksentekovälineenä, kun rikos itsessään edellyttää tiettyjen esineiden kuljettamista (esim. huumeet, jotka kätketään ajoneuvon sisään), jolloin ajoneuvo on välttämätön tekijä rikostapahtumassa.

[24] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.10.2015, Ünsped Paket Servisi San. VE TİC. A.Ş. v. Bulgaria (CE:ECHR:2015:1013JUD 000350308; jäljempänä tuomio Ünsped).

[25] Taustalla olleessa asiassa oli ollut kyse ajoneuvon tuonnista tullimääräyksiä noudattamatta, minkä perusteella ajoneuvo katsottiin salakuljetetuksi ja tuomittiin menetetyksi.

[26] DV nro 15, 6.2.1998. Kyseisen lainkohdan mukaan ”salakuljetetut esineet tuomitaan menetetyiksi omistustilanteesta riippumatta. Jos esineitä ei löydetä tai ne on siirretty pois tullivalvonnasta, lasketaan niille joko niiden tullausarvoa tai vientiarvoa vastaava arvo.”

[27] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.2017, Atanasov v. Bulgaria (CE:ECHR:2017:1207JUD000604608; jäljempänä tuomio Atanasov).

[28] Ibidem, tuomion 38–49 kohta. Se täsmensi, että kyseisessä tapauksessa Bulgarian tulliviranomaisten oli perusteltua katsoa, että kantaja oli siirtänyt ajoneuvon pois tullivalvonnasta tuomalla sen laittomasti Bulgarian alueelle, joten tulliviranomaisia ei voitu arvostella siitä, että nämä pitivät ajoneuvoa salakuljetettuna. Se totesi lisäksi kantajan ammatilliset olosuhteet arvioituaan, että kantajan voitiin edellyttää tuntevan hallinnolliset menettelyt ja niiden noudattamatta jättämisen seuraukset.

suojaamiseen liittyvien yleisten periaatteiden tarkastelun jälkeen ensisijaisen huomionsa menettelyllisiin seikkoihin. [29]

67. Tuomion Ünsped mukaan kansallisten viranomaisten olisi pitänyt tutkia kyseisessä asiassa omistajan tuottamuksen tai huolellisuuden aste menetetyksi tuomitun esineen suhteen tai vähintäänkin omistajan menettelyn ja rikoksen välinen suhde. [30] Koska ne eivät näin tehneet ja ennen kaikkea koska omistajalle ei annettu mahdollisuutta riitauttaa rikosoikeudenkäynnin johdosta tapahtunutta hänen omaisuutensa menetetyksi tuomitsemista, loukattiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa suojattua oikeutta. [31]

68. Koska nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön menettelyllisiä näkökohtia käsitellään toisessa ennakkoratkaisukysymyksessä, ensimmäistä kysymystä koskevassa tarkastelussa on keskityttävä siihen, onko salakuljetuksessa käytettyjen, vilpittömässä mielessä olleelle kolmannelle osapuolelle kuuluvien kuljetusvälineiden menetetyksi tuomitsemiseen olemassa riittävä ja oikeasuhteinen oikeuttamisperuste.

69. Ennakkoratkaisupyynnössä ei mainita tällaista mahdollista oikeuttamisperustetta, eikä Bulgarian hallitus ole osallistunut ennakkoratkaisumenettelyyn puolustaakseen sellaista. Ennakkoratkaisumenettelyssä huomautuksia esittäneet Bulgarian syyttäjäviranomaiset ovat sen sijaan ottaneet sellaisen esille. Lisäksi ne ovat vedonneet muihin argumentteihin, jotka puoltavat näkemystä, jonka ne olivat esittäneet ensimmäisessä ja toisessa oikeusasteessa käydyissä rikosoikeudenkäynneissä.

70. Näistä argumenteista (joita erityisesti Apelativna prokuratura – Plovdiv esittää) väite, joka puoltaa menetetyksi tuomitsemisen pätevyyttä sillä perusteella, että rikoslain 242 §:n 8 momentti on riittävän ymmärrettävä, täsmällinen ja ennakoitavissa ja sillä pyritään yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen, on nähdäkseni hylättävä heti kättelyssä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee nimittäin nimenomaan, onko kyseinen oikeussääntö, sellaisena kuin se sitä tulkitsee, yhdenmukainen unionin oikeuden kanssa.

71. Sovelletun oikeussäännön puolustamiseksi ei ole hyväksyttävää väittää myöskään, että se on Bulgarian kansainvälisten sitoumusten mukainen ja että menetetyksi tuomitseminen on lailla säädetty omaisuuden hankinnan (ja vastaavasti menettämisen) muoto, joka ei kuulu unionin toimivaltaan.

72. Muistutan tältä osin ainoastaan, että puitepäätös 2005/212 on annettu unionin toimivallan soveltamisalalla ja että omistusoikeuden kunnioittaminen kuuluu perusoikeuskirjan 17 artiklaan, jota sovelletaan valtioihin edellä esitetyn mukaisesti. Kansainvälisissä sitoumuksissa, joihin edellä viitataan, ei velvoiteta tuomitsemaan vilpittömässä mielessä olleen kolmannen osapuolen omaisuutta menetetyksi.

[29] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tarkasteli asianmukaista tasapainoa oikeuteen puuttumisen ja tavoitellun päämäärän toteuttamisen välillä, ja vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin piti päämäärää hyväksyttävänä, se totesi, ettei suhteellisuusperiaatetta ollut noudatettu, sillä Bulgarian lainsäädännössä ei annettu omistajalle tilaisuutta riitauttaa omistamansa esineen menetetyksi tuomitsemista tehokkaalla tavalla.

[30] Tuomio Ünsped, 45 kohta: ”Nor did [the national courts] examine the conduct of the confiscated lorry’s owner or the relationship between the conduct of the latter and the offence. There is no evidence before this Court suggesting that the owner could or should have known of an offence being committed and the owner was clearly not given an Opportunity to put its case.”

[31] Ibidem, 38 kohta; vaikka ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklaan ei sisälly menettelyllistä vaatimusta, on oikeuskäytännössä vahvistettu edellytys, jonka mukaan henkilöille, joiden omaisuutta toimenpiteet koskevat, on annettava kohtuullinen mahdollisuus puolustaa oikeudellista asemaansa toimivaltaisiin viranomaisiin nähden.

73. Väitteestä, jonka mukaan sopimusvelvoitteista ja sopimuksista annetun Bulgarian lain mukaisesti ajoneuvon omistava yritys voi vaatia kuljettajalta korvauksia menetetyksi tuomitsemisen johdosta aiheutuneesta vahingosta (eikä yrityksen oikeuksia siis olisi varsinaisesti riistetty, koska sillä on mahdollisuus nostaa kanne, jossa se vaatii tuomitulta asiaankuuluvaa korvausta), on riittävää viitata siihen, mitä unionin tuomioistuin toteaa tuomiossa komissio v. Unkari (Maatalousmaan käyttö- ja tuotto-oikeus) vastaavanlaisesta päättelystä. [32]

74. Jos palataan takaisin toimenpiteen oikeuttamiseen, voidaan todeta, että luonteensa puolesta menetetyksi tuomitsemisella pyritään poistamaan rikoksentekijältä taloudelliset kannustimet viemällä häneltä kaikki omaisuus, jota hän on käyttänyt rikoksen tekemisessä tai jonka hän on hankkinut rikoksella. Tämä oikeuttamisperuste, joka liittyy rikollisuuden torjuntaan, ei lähtökohtaisesti täyty, jos talteen otettu tai takavarikoitu omaisuus kuuluu vilpittömässä mielessä olleelle kolmannelle osapuolelle.

75. Okrazhna prokuratura – Haskovon mukaan tämän laissa vahvistetun seurauksen poistaminen kannustaisi järjestäytynyttä rikollisuutta käyttämään muiden omistamia kuljetusvälineitä salakuljetusrikosten tekemiseen. Vastaus tähän (perusteltuun) huoleen on löydettävä tutkimalla kyseisten kuljetusvälineiden omistajien ja rikoksentekijöiden välisiä yhteyksiä ja myös tiukentamalla kriteereitä, joiden pohjalta kuljetusvälineiden omistajien vilpitöntä mieltä arvioidaan. [33]

76. Jos kansallisessa laissa on päätetty säätää rikokseen käytettyjen kuljetusvälineiden ehdottomasta menetetyksi tuomitsemisesta silloinkin, kun niiden omistajat ovat todella toimineet vilpittömässä mielessä (tai heidän ajoneuvonsa on riistetty, kuten tilanteessa, jossa auto on varastettu käytettäväksi myöhemmin salakuljetukseen), käytettäisiin oikeudellista välinettä, joka on epäasianmukainen kyseisen omaisuuden *pakkolunastamiseksi*.

77. Jos menetetyksi tuomitsemisesta tulisi tuossa tilanteessa omistusoikeuden riistämistä, olisi tähän oltava riittävät perusteet, jotka oikeuttaisivat sen, ja viime kädessä olisi otettava käyttöön perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu korvaus.

V Ratkaisuehdotus

78. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Apelativen sad – Plovdivin ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan seuraavasti:

Rikoksen tuottaman hyödyn ja rikoksella saadun omaisuuden sekä rikoksentekovälineiden menetetyksi tuomitsemisesta 24.2.2005 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2005/212/YOS 2 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä oikeussäännölle, jossa sallitaan törkeän salakuljetusrikoksen tekemisessä käytetyn kuljetusvälineen tuomitseminen menetetyksi valtiolle,

[32] Tuomio 21.5.2019 (C-235/17, EU:C:2019:432, 127 ja 128 kohta). ”Viittaus siviilioikeuden yleisiin sääntöihin ei voi täyttää perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdasta johtuvia vaatimuksia. Lisäksi on niin, että vaikka jäsenvaltio voisi tämän määräyksen perusteella laillisesti velvoittaa yksityiset maksamaan korvaukset omaisuuden riistosta, joka johtuu yksinomaan valtiosta, on todettava, että tällainen viittaus aiheuttaisi – – sen, että [oikeuksien] haltijat joutuisivat perimään heille – – mahdollisesti tulevia korvauksia menettelyissä, jotka voivat osoittautua pitkiksi ja kalliiksi. Tällaisten siviilioikeuden sääntöjen perusteella ei voida helposti ja riittävän täsmällisesti tai ennakoitavasti ratkaista, voidaanko korvauksia tosiasiallisesti saada tällaisten menettelyjen päätteeksi, eikä tietää niiden laatua ja määrää.”

[33] Näin voitaisiin toimia esimerkiksi tilanteessa, jossa kuljetusvälineet soveltuvat ominaisuuksiensa puolesta erityisen hyvin käytettäviksi salakuljetusrikoksissa, kuten alukset, joiden varustus antaa mahdollisuuden väistää tullivalvonnan merialueilla. Mikään ei estäisi ottamasta näiden tilanteiden varalta käyttöön oikeusolettamaa (iuris tantum), jonka mukaan se, joka luovuttaa tällaisen aluksen kolmannelle, ei toimi vilpittömässä mielessä, jolloin todistustaakka kääntyisi.

kun tämän kuljetusvälineen omistaa vilpittömässä mielessä ollut kolmas osapuoli, joka ei ollut tietoinen, jonka ei pitänyt olla tietoinen ja joka ei voinut olla tietoinen siitä, että kuljetusvälinettä käytettäisiin rikoksen tekemiseen.